

PLAN PERSPEKTYWICZNY BADAŃ NAUKOWYCH
W ZAKRESIE PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
W L. 1961-1975 I W L. 1961-1965

Plan perspektywiczny w zakresie badań pedagogicznych i psychologiz-
nych w l. 1961-1975 i w l. 1961-1965 stanowi zbiorcze zestawienie
planów wszystkich placówek naukowych w Polsce, które zajmują się
badaniami naukowymi w zakresie pedagogiki i psychologii i które od-
powiedziały na apel w tej sprawie Komitetu Nauk Ped. Materiały nade-
słane do Komitetu NP nie w pełni odpowiadały założeniom Uchwały
nr 2/59 Prezydium PAN w sprawie opracowania planów perspektywicznych.
Komitet Nauk Pedagogicznych dokonał na podstawie nadesłanych materia-
łów oraz referatu i dyskusji na plenarnym posiedzeniu Komitetu w dniu
12.X.1959 r. ustalenia głównych kierunków badań w l. 1961-1975 oraz
uporządkowania bardzo rozproszonych problematyki badań w ramach kilku-
nastu podstawowych kierunków badań w 5-letnim planie /1961-1965/.
Wskutek żywiołowości, jaka dotąd panowała w podejmowaniu prac badaw-
czych i braku koordynacji w zakresie planowania pracy naukowej, obok
tematów ważnych i podstawowych są również tematy bardziej szczegóło-
we i o mniejszym znaczeniu, jednakże Komitet nie miał podstaw do ich
wyeliminowania. Nie wszystkie też tematy daleko się ściśle podporządko-
wać głównym kierunkom badań, niektóre z nich mają charakter tematów
pogranicznych, jak np. badania w zakresie czytelnictwa. Wyodrębniono
jako osobny "kierunek badań" problematykę "oświaty dorosłych", choć
niektóre tematy z tej dziedziny mieszczą się w problematyce instytucji
oświatowo-wychowawczych. Nie wyodrębniono - mimo jego wagi - osobnego
działu szkolnictwa zawodowego, wiele bowiem tematów z tej dziedziny
wchodzi w zakres "wychowania przez pracę" mimo że obie dziedziny nie-
supelnie się z sobą pokrywają.

Na ogół placówki naukowe nie odpowiadały wymogom kadrowym i finansowym.
Nie mogła również tych wymogów zaspokoić Ministerstwo Szkół Wyższych
ani Ministerstwo Oświaty, jeśli chodzi o system szkoły pedagogicznej.
Wartość się też, że w zakresie organizacyjnym i metodowym nie miało ja-
knie Ministerstwo Szkół Wyższych. Dlatego Komitet ograniczył się do:
1/ opiniowania planu perspektywicznego badań pedagogicznych z latami
1961-75, 2/ opracowania skróconego planu przedsięwzięć badań peda-

gospodarczych w l. 1964-1965 z wymienieniem problematyki badań
kompleksowych oraz mających szczególne znaczenie dla przyspie-
szenia rozwoju gospodarki narodowej, 3/ materiałów przedstawie-
nia do planu badań w zakresie psychologii.

Plan perspektywny badań pedagogicznychw latach 1961 - 1973/plan 15-letni/I. Potrzeby i zadania w zakresie badań pedagogicznych
w latach 1961-1973

Wśród badań naukowych, które mają szczególnie wielkie znaczenie nie tylko dla przebudowy świadomości w duchu ideałów socjalizmu, ale dla prawidłowego rozwoju gospodarki narodowej są badania w zakresie pedagogiki i psychologii.

Coraz bardziej oczywiste staje się przekonanie, że dla przebudowy naszego życia społecznego, zgodnie z ideałami socjalizmu, nie wystarczą inwestycje w dziedzinie przemysłu i rolnictwa, że równolegle i to coraz śmielej trzeba inwestować w wychowanie, w pedagogikę. Niedostateczne wyniki dotychczasowego naszego wychowania ujasniają się nie tylko w niezadawalającej postawie ideologicznej naszej młodzieży, ale także w trudnościach w wykonywaniu planów gospodarczych na skutek niskiej wydajności pracy, nieumiejętności w organizowaniu pracy, słabej dyscypliny pracy i buelanctwa, na skutek marnotrawstwa, rozrzutności, nadużyć i kradzieży, na skutek absolutnego braku odpowiedzialności właśnie w szczególności u młodych pracowników, ich obojętności na to, co się dzieje, dość często spotykanego niepokojącego zjawiska bierności społecznej, wygodnictwa i niechęci do wytrwałego, planowego i systematycznego wysiłku i pracy.

Skutki tych zjawisk odczuwany obecnie w postaci wielu trudności gospodarczych. Dlatego nie przypadkowo w Uchwale III Zjazdu PZPR o wytycznych rozwoju PRL w latach 1959-1965 czytamy: "Jako jedno z najbardziej ważowych zadań planu rozwoju Polski Ludowej w l. 1959-1965 należy uznać podniesienie na wyższy poziom pracy szkolnictwa wszystkich typów i szczebli oraz umocnienie socjalistycznego kierunku jego rozwoju. Szkoła polska powinna wychowywać młodzież na świadomych i aktywnych budowniczych nowego ustroju stwarzającego wszystkim ludziom pracy możliwości dostatecznego i kulturalnego życia. Powinna ona wychowywać młodzież w duchu socjalistycznej moral-

ności i głębokiego znaczenia dla pracy - jako podstawy życia i rozwoju społecznego oraz dla ludu pracy - jako twórcy wszystkich dóbr materialnych i kulturalnych.

W związku z tym należy stopniowo przebudować strukturę szkolny i treści pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkole, aby lepiej niż dotychczas przygotowywała ona młodzież do pracy produkcyjnej, do posługiwania się nowoczesną techniką i do osiągnięcia już w trakcie nauki w szkole ogólnokształcącej podstawowych umiejętności i nawyków produkcyjnych /III Zjazd PZPR, Kultura i Wiedza, 1959, str. 129/. Jest zatem konieczną, że nauka pedagogiczna powinna współdziałać w realizacji tego wielkiego zadania. Dysproporcja między zadaniami, jakie stawia wyznaczył III Zjazd Partii w dziedzinie wychowania a stanem faktycznym, składeć wymagać pracy dydaktycznej, a przede wszystkim wychowawczej wszystkich typów szkół i odwrócić uwagę od życia jest tak wielka, że cały wysiłek nauk pedagogicznych musi w najbliższej przyszłości skupić się na zbadaniu i teoretycznym opracowaniu możliwości ulepszenia zarówno treści jak i form pracy dydaktyczno-wychowawczej, możliwości zasadniczej przebudowy pracującego z przeszłości i nie dostosowanego do współczesnych potrzeb społeczeństwa budującego socjalizm systemu oświatowego.

Azkołkiew trudno jest z góry ocenić praktyczną doniosłość badań naukowych, znaczenie badań pedagogicznych polega niewątpliwie na ich praktycznej wartości dla realizacji zadań wychowania młodego pokolenia zgodnie z potrzebami społecznymi. Szczególnie wielka jest ich rola w społeczeństwie socjalistycznym, które zmierza do świadomego i planowego budowania doskonałego ustroju społecznego, a więc świadomego i planowego wychowywania. Tę odpowiedzialną rolę nauki pedagogicznej w różnych postaciach mogli wykonać jedynie częściowo, w skali nie pełnej nie wystarczającej w związku z rzeczywistych potrzeb naszego społeczeństwa. Szczególnie zaniedbany jest odcinek wychowania. Głosiliśmy też o ważnej współzależności rewolucji społeczno-ekonomicznej i rewolucji kulturalnej, w istocie jednak wykorzystaliśmy dysproporcję między rozwojem materialnych podstaw socjalizmu a rozwojem świadomości i działania zgodnego z warunkami i potrzebami ustroju socjalistycznego. Byliśmy nieśmiało przekonani, że wystarczy wiedza i ideologia socjalistyczna, by wychować świadomych budowniczych socjalizmu, że prawda ideologii i moralności socjalistycznej, jako wyższa sama przez się zwycięży przeżytki ideologii i moralności burżuazyjnej.

Przed naukami pedagogicznymi stoi w najbliższym okresie wielkie zadanie opracowania teoretycznych zasad dla przekształcenia reformy systemu oświatowego. Reforma powinna objąć nie tylko szkołę i placówki wychowawcze, ale również rozległą dziedzinę oświaty i wychowania dorosłych.

W zakresie reformy szkolnej najważniejszą sprawą jest reforma ustrojowa oraz przebudowa wewnętrznej treści pracy szkoły, by usunąć jej oderwanie od życia, by szkoła w instytucji nauczającej stała się instytucją wychowującą do życia i działania w socjalizmie, by wychowankowie jej mieli nie tylko świadomość socjalistyczną, ale także umieli żyć i działać w ustroju socjalistycznym, wymagającym w daleko większym jeszcze stopniu wysokich kwalifikacji społeczno-moralnych, niż kwalifikacji intelektualnych. Przed naukami pedagogicznymi stoi wielkie zadanie opracowania nowego systemu pracy wychowawczej, w którym położonyby główny nacisk na wychowanie społeczne i wychowanie przez pracę. Założą potrzebę szeroko zakrojonego eksperymentowania w zakresie systemu pracy wychowawczej, tworzenia eksperymentalnych szkół nowego typu, jak np. szkoły-internaty, szkoły łączące naukę szkolną z pracą produkcyjną młodzieży /szkoły ogólnokształcące z częściową pracą produkcyjną młodzieży, szkoły dla pracującej młodzieży wiejskiej i wiejskiej, szkoły przyzakładowe itp./. Próby tego rodzaju, teoretycznie dobrze przygotowane, wymagają stałego kierownictwa i opieki naukowej oraz zapewnienia środków finansowych. Obok prac nad systemem wychowawczym szkoły ogólnokształcącej należy zająć się problematyką wychowawczą szkolnictwa zawodowego i szkolnictwa dla pracujących, nie mającego dotąd zaplecza naukowego. Doświadczenia tego szkolnictwa łączącego naukę szkolną z pracą produkcyjną uczniom mogą pomóc w właściwym przeprowadzeniu reformy szkolnictwa ogólnokształcącego. Drugim wielkim kompleksem problemów pedagogicznych, które dotąd czekały na teoretyczne opracowanie, jest problematyka treści kształcenia. W dotychczasowej treści kształcenia tkwi wiele pierwiastków utrzymujących się z tradycji, a dyktowanych potrzebami społeczeństwa kapitalistycznego, żyjącego w warunkach winionej cywilizacji. Ta tradycyjna treść kształcenia wymaga rewizji z kierunku łączenia nauki szkolnej z pracą produkcyjną młodzieży oraz wprowadzenia z jednej strony nowych elementów, związanych z technicznym charakterem nowej cywilizacji, z drugiej - respektowania do właściwej proporcji elementów humanistycznych.

nych, tak ważnych dla zblżenia i wzajemnego zrozumienia się ludzi, których specjalizacja coraz bardziej dzieli. Równocześnie narastające potrzeby w zakresie powszechnego wykształcenia wymagają: 1/ ustalenia podstawowego minimum wykształcenia i uścislenia przekształcania programów szkolnych, co jest jedną z głównych przyczyn słabych wyników nauczania, odcięcia i drugoroczności, 2/ zasadniczego ulepszenia i zmodyfikowania tradycyjnych metod nauczania poprzez ulepszenie podręczników szkolnych i coraz szersze zastosowanie środków audio-wizualnych, jeśli chcemy usunąć przeciążenie młodzieży i jednostronność kształcenia intelektualnego na szkodę dla jej pełnego rozwoju oraz umożliwić należyte respektowanie wymogów wychowania fizycznego i estetycznego. Zachodzi potrzeba zająć się problematyką teoretyczną i umożliwienia praktycznego racjonalnego wykorzystania zarówno w nauczaniu szkolnym, jak i w popularyzacji wiedzy w zakresie oświaty dorosłych - takich środków, jak radio, film, telewizja, magnetofon itp.

Podjęcie systematycznych badań wymaga również doniosła dziedzina wychowania poprzez sztukę, jako jeden z istotnych elementów w procesie formowania się współczesnego człowieka. Waga problematyki z tego zakresu, zwłaszcza jeśli chodzi o wychowanie do kulturalnego spędzenia wolnego czasu - jest tej kategorii, że zachodzi potrzeba szerokich badań nie tylko problemów wychowania estetycznego w szkole, ale także badań szerszych możliwości wykorzystania różnych środków upowszechnienia kultury, ich skuteczności i efektów wychowawczych. Sprawy dotyczące wychowania fizycznego pomijamy, gdyż należą one do kompetencji Komitetu Kultury Fizycznej przy Wydziale VI PAN.

Zachodzi potrzeba rozszerzenia badań w zakresie historii oświaty i wychowania. Czynne obecnie placówki uniwersyteckie oraz Pracownia Dziejów Oświaty PAN podejmują jedynie częściowe badania. Szczególnie żywo odczuwa się potrzebę obiektywnego i krytycznego oświetlenia najświetlejszej tradycji pedagogicznej okresu międzywojennego, tak silnie ciągnącej na obecnym naszym systemie dydaktyczno-wychowawczym.

Dużo i minimalnie tylko zaspokojone są potrzeby w dziedzinie badań w zakresie oświaty dorosłych i oddziaływania wychowawczego na dorosłych. Ustrój socjalistyczny głoszący prawo oświaty i kultury dla wszystkich - wymaga stworzenia w tym zakresie całego systemu in-

stytucji i środków oraz rozszerzenia i skupienia rozproszonych - jak dotąd - cząstkowych badań.

Opracowanie racjonalnego systemu wychowawczego młodzieży i dorosłych powinno być oparte na dokładnym poznaniu przedmiotu wychowania, i dzieci i młodzieży współczesnej, ich sytuacji społecznej, jak również warunków życia, pracy i czasu wolnego dorosłych. Z drugiej strony opracowanie naukowego wymaga problematyka społecznej funkcji systemu oświaty i wychowania w Polsce w perspektywie rozwoju gospodarczego, społecznego i cywilizacyjnego. Jedynie znajomość młodzieży, jej zasobu umysłowego na różnych stopniach rozwoju, problemów ją nurtujących, jej stosunku do zadań życia społecznego i osobistego, jak również poznanie skuteczności działania dotychczas istniejących instytucji oświatowo-wychowawczych oraz perspektyw rozwojowych naszego kraju - pozwoli na racjonalne opracowanie reformy oświaty i wychowania.

Prawidłowa polityka oświatowa i organizacja szkolnictwa wymaga oparcia się na systematycznych badaniach demograficznych i statystycznych, które należałoby rozszerzać. Problemem społecznym wielkiej wagi jest poznanie potrzeb rewalidacyjnych dzieci i młodzieży upośledzonej oraz opracowanie sposobów ich najpełniejszej adaptacji społecznej. Zachodzi potrzeba stworzenia lepszych warunków dla pracy naukowo-badawczej w tej dziedzinie, rozszerzenia współpracy z lekarzami, wyszkolenia większej liczby pracowników naukowych i zapewnienia odpowiedniej bazy materialnej, a zwłaszcza aparatury dla umożliwienia badań eksperymentalnych.

Skuteczne wprowadzenie w życie reformy oświaty i wychowania wymaga przygotowania odpowiednio wyszkolonej kadry wychowawców i nauczycieli. Wzrastające wymagania w dziedzinie wychowania i kształcenia stawiają coraz ostrzej problem ulepszenia systemu kształcenia wychowawców i nauczycieli, tak by był on oparty na dostatecznej podbudowie w zakresie ogólnego wykształcenia kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Na dotychczasowym kształceniu wychowawców i nauczycieli ciąży silnie balast pedagogiki burżuazyjnej, której wpływy ostatnio niepokojąco rosną. Dlatego pilną potrzebą jest krytyczne opracowanie dziedzictwa nauk pedagogicznych, jak również poznanie polskiego dorobku pedagogicznego, a zwłaszcza wydobycie z tego dorobku elementów postępowych, nowatorskich, nawiązanie do śmiałych prób zmodyfikowania tradycyjnej szkoły poprzez zbliżenie jej do życia i aktywizację młodzieży.

Niezogodności ciągły doświadcztwo pedagogiki burżuazyjnej w zakresie filozoficznych podstaw nauk pedagogicznych, metodologii badań i w tym chyba zakresie potrzeby są najpilniejsze i największe.

Próby opracowania materialistycznej teorii wychowania miały charakter jednostkowy, brak jest na szerszą skalę podjętych badań w zakresie filozoficznych podstaw pedagogiki socjalistycznej. Daleko też jeszcze do ustalenia nowoczesnej, zgodnej z potrzebami współczesnego społeczeństwa aparatury pojęciowej, metodologii i metodyki badań pedagogicznych. Zaczątkiem prac w tym zakresie jest inicjatywa Komitetu Nauk Pedagogicznych - opracowania Leksykonu Pedagogicznego, a w najbliższej perspektywie Encyklopedii Pedagogicznej. Należałoby też przewidzieć w okresie 13-letki - opracowanie uniwersyteckiego podręcznika pedagogiki ogólnej i specjalnej oraz podręcznika historii wychowania. Niemniej istotne są prace w zakresie bibliografii pedagogicznej. Nie podjęto dotąd opracowania bibliografii pedagogicznej okresu przedwojennego. Brak jest wydawcy, który by podjął się druku opracowanej w Instytucie Pedagogiki bibliografii powojennej. Należałoby znaleźć środki na tego rodzaju prace wydawnicze. Wzrasta też coraz bardziej w skali światowej znaczenie badań porównawczych w dziedzinie pedagogiki. Należałoby stale rozszerzać ich zakres, gdyż wiele problemów pedagogicznych jest wspólnych w skali światowej, a trudności ich rozwiązania przerastają siły i możliwości pedagogów jednego kraju. Mogą natomiast one być z większą szansą powodzenia rozwiązane przez wspólny wysiłek badawczy nauk pedagogicznych w skali międzynarodowej. Do tego rodzaju badań należą m.in. badania w zakresie treści i metod kształcenia, podjęte już przez UNESCO i prowadzone przez jeden z zespołów badawczych Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

II. Główne kierunki badań pedagogicznych.

1. Filozoficzne podstawy nauk pedagogicznych.

Ustalenie nowoczesnej, zgodnej z potrzebami współczesnego społeczeństwa aparatury pojęciowej, metodologii i metodyki badań pedagogicznych, pozwalających odróżniać punkt widzenia nauk pedagogicznych od punktów widzenia innych nauk, jak np. psychologii i socjologii itd. Problemy filozoficznej antropologii i próba ich rozwiązywania z pozycji materialistycznych. Problem wartości w pedagogice. Problem socjalistycznego ideału wychowawczego.

2. Historia teorii pedagogicznych.

Krytyka burżuazyjnego dziedzictwa nauk pedagogicznych. Studia monograficzne w zakresie poszczególnych systemów wychowawczych. Analiza kultury wybranych epok historycznych ze szczególnym uwzględnieniem ich wpływu na kształtowanie się nowych prądów pedagogicznych.

3. Młodzież współczesna.

Poznanie zasobu umysłowego młodzieży na różnych stopniach rozwoju. Stosunek młodzieży do zadań życia społecznego i osobistego. Problemy i zagadnienia nurtujące młodzież w różnych środowiskach / zróżnicowanych pod względem wieku, wykształcenia, poziomu kulturalnego i stopnia dojrzałości społecznej/.

4. Społeczna funkcja systemu oświaty i wychowania w Polsce w perspektywie rozwoju gospodarczego, społecznego i cywilizacyjnego. Problemy reformy systemu oświaty w Polsce.

Określenie rzeczywistej roli różnych rodzajów szkół i innych instytucji oświatowo-wychowawczych w Polsce współczesnej. Pokazanie społecznych przyczyn niewystarczającego zasięgu systemu szkolnego, wad i braków w jego funkcjonowaniu, przejawiających się w zjawiskach odsiewu i odpadu, trudności i pomyłek w dokonywanej - zwłaszcza na szczeblu wyższym - selekcji. Problemy reformy systemu oświaty w PRL. Opracowanie systemu pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkole ogólnokształcącej i zawodowej. Problematyka selekcji i orientacji szkolnej. Zagadnienie drugoroczności. Reforma systemu kształcenia nauczycieli. Pedagogika wczasów.

5. Wychowanie umysłowe.

Zagadnienie umiejętności logicznego i samodzielnego myślenia jako podstawy działalności społecznej i zawodowej we współczesnej cywilizacji. Problemy dydaktyczne związane z tym twierdzeniem. Problemy nowoczesnie ujętej treści kształcenia na różnych szczeblach szkolnych. Środki audiowizualne w wychowaniu. Zasady doboru i układu treści kształcenia w szkole ogólnokształcącej ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień indywidualizacji i dyferencjacji treści kształcenia oraz problemu integracji. Problematyka metod nauczania. Opracowanie metodyk nauczania poszczególnych przedmiotów w szkole ogólnokształcącej. Dydaktyka w szkole wyższej.

6. Wychowanie społeczne i moralne. Rozwój osobowości.

Wiedza społeczna jako punkt wyjścia programu wychowania społecznego. Problematyka świeckiego wychowania moralnego. Wychowanie kolektywne i zagadnienia związków młodzieży. Zagadnienie reedukacji młodzieży praktykującej przestępczej i wykolejonej. Problem karności w wychowaniu. Wychowanie seksualne.

7. Wychowanie przez pracę i dla pracy.

Społeczne przygotowanie ludzi do pracy zwiększa przez organizowanie ich udziału w pracy. Podnoszenie poziomu wychowania technicznego w społeczeństwie. Problematyka wzajemnego stosunku między wykształceniem ogólnym i zawodowym. Wykorzystanie pracy jako szkoły wychowania społecznego.

8. Wychowanie przez sztukę.

Sztuka jako jeden z istotnych elementów w procesie formowania się współczesnego człowieka. Wychowanie estetyczne jako fragment wychowania przez sztukę. Wychowawcza funkcja książki w świetle zmieniających się warunków kulturowych. Percepcja różnych środków upowszechniania kultury i ich wzajemnej zależności w tym zakresie /książka, teatr, kino, radio, telewizja itd./. Kultura plastyczna jako istotny moment współczesnego spojrzenia na świat.

9. Instytucje wychowawcze.

Analiza działalności poszczególnych instytucji oświatowo-wychowawczych na różnych stopniach rozwoju / przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły średnie zawodowe i ogólnokształcące, domy dziecka, świetlice i biblioteki/ ze szczególnym uwzględnieniem ich funkcji w środowisku i społecznych skutków tej działalności. Społeczno-wychowawcze i dydaktyczne zadanie szkół wyższych. Zagadnienia oświaty dorosłych. Rodzina jako instytucja wychowawcza.

10. Problematyka kształcenia i doskonalenia nauczycieli i pracowników pedagogicznych.

Problem przygotowania zawodowego nauczycieli. Zbiorowa monografia o zawodzie nauczyciela.

11. Pedagogika specjalna

Poznanie potrzeb rewalidacyjnych dzieci i młodzieży upośledzonej. Sposoby ich najpełniejszej adaptacji społecznej.

12. Pedagogika porównawcza

Studia monograficzne w zakresie szkolnictwa i reform szkolnych w różnych państwach; ze szczególnym uwzględnieniem ZSRR i państwa socjalistycznych. Metodologia pedagogiki porównawczej /opracowanie systemu/.

13. Historia oświaty i wychowania

Problemy polskich dziejów oświaty i wychowania XVI, XVII, XVIII i XIX w. Opracowanie akademickiego podręcznika historii oświaty.

III. Rozwój organizacyjny pedagogiki

Ogólna charakterystyka stanu organizacyjnego w zakresie pedagogiki w roku 1959

Wielkiemu rozwojowi oświaty w Polsce Ludowej - rozwojowi głównie w zakresie organizacyjnym i ilościowym - nie towarzyszył równomierny rozwój nauk pedagogicznych, teoretyczne oświecenie nowej problematyki pedagogicznej w nowej rzeczywistości społecznej w okresie przejścia od kapitalizmu do socjalizmu. Brak podstaw teoretycznych w pracy wychowawczej odróżnił się ujemnie na treści i metodach pracy dydaktyczno-wychowawczej placówek oświatowo-wychowawczych różnych typów. W wyniku braku zaufania do kadry pedagogicznej starszej daty a braku dostatecznie wyszkolonej i przygotowanej pod względem filozoficznym i metodologicznym kadry młodych pracowników naukowych stawialiśmy w znacznej mierze na adaptację do naszych warunków prac pedagogicznych radzieckich, co oczywiście nie mogło w pełni zaspokoić potrzeby oryginalnych opracowań. Dużym błędem było zlikwidowanie studiów pedagogicznych na uniwersytetach prowincjonalnych, co odbiło się ujemnie na przygotowaniu kadr naukowych. Dotkliwe tego braki odczuwamy obecnie, kiedy próbujemy ulepszyć pod względem organizacyjnym stan pedagogiki na wyższych uczelniach i kiedy zachodzą trudności w reaktywowaniu katedr pedagogiki na skutek braku dostatecznej liczby samodzielnych pracowników nauki. Toteż dorobek oryginalnej polskiej teorii pedagogicznej nie jest wielki i jest raczej rezultatem twórczych dociekań jednostek,

nie wynikiem podejmowanej zespołowo pracy badawczej, pracy typu eksperymentalnego.

W ostatnich latach widoczna jest zmianą stosunku do pedagogiki, dość powszechne uznanie jej wielkiego znaczenia, nie tylko dla przebudowy świadomości i ugruntowania ideologii socjalistycznej - co już samo wystarczałoby jako uzasadnienie tego znaczenia - ale także i nie mniej dla gospodarczego rozwoju kraju. Dlatego też wzrasta z dnia na dzień znaczenie pedagogiki w hierarchii dyscyplin. Niemniej, nie zawsze tej świadomości towarzyszą konkretne posunięcia organizacyjne i finansowe. Mimo wielokrotnego inicjatywy Komitet Nauk Pedagogicznych - PAN nie znalazła dotąd możliwości utworzenia Centralnego Instytutu Pedagogiki, ograniczając się jedynie do wyodrębnienia i rozszerzenia Pracowni Ustroju i Organizacji Oświaty oraz dalszego utrzymania Pracowni Dziejów Oświaty. Należałoby w szczególności podkreślić wielki dorobek Pracowni Ustroju i Organizacji Oświaty, jedynie tego rodzaju placówki w Polsce i postulować dalszy jej rozwój kadrowy i statowy. Ministerstwo Szkół Wyższych powołało Instytut Nauk Pedagogicznych przy Uniwersytecie Warszawskim oraz wprowadza na wszystkich uniwersytetach kierunek pedagogiki.

Tworzeniu nowych katedr pedagogiki - czego potrzeba jest oczywiście i co leży w planach Ministerstwa Szkół Wyższych - stoją na razie na przeszkodzie braki kadrowe. Również Ministerstwo Oświaty docenia wagę badań pedagogicznych. Podjęło ono decyzję utrzymania Instytutu Pedagogiki jako placówki naukowo-badawczej, ustalając jako jego główne zadanie: badania w zakresie treści i metod pracy wychowawczej i dydaktycznej placówek podległych Ministerstwu Oświaty. Decyzja ta, podjęta na wniosek specjalnie do tego celu powołanej Komisji złożonej z pedagogów i działaczy oświatowych, jest ze wszelkich miar słuszną. Nie ulega wątpliwości, że przeprowadzając wielkie zadanie reformy szkolnej - zadanie na wiele lat - Ministerstwo Oświaty musi mieć własny instytut naukowy, który by wykonywał teoretyczne prace potrzebne Ministerstwu. Katedry bowiem uniwersyteckie mogą podejmować tego rodzaju prace, ale nie muszą i - ze względu na wielkie obciążenie czynnościami dydaktycznymi - nie zawsze można liczyć na terminowe opracowanie potrzebnej problematyki. Oprócz tych instytucji pewne prace badawcze prowadzi katedra pedagogiki Wyższych Szkół Pedagogicznych oraz Instytut Pedagogiki Specjalnej. Coraz

dywersyjną działalność naukową rozwija Wydział Pedagogiczny Wojskowej Akademii Politycznej. W mniejszym stopniu pracę naukową zajmują się szkoły wyższe podległe Min. Kultury i Sztuki oraz Gł. Komitetowi Kultury Fizycznej.

Stan obecny rozwoju nauk pedagogicznych

Placówki badawcze w zakresie pedagogiki są więc następujące:

- a. Instytut Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Warszawskiego, skupiający wszystkie katedry pedagogiki tej uczelni.
- b. Katedry pedagogiki na uniwersytetach w Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu i Wrocławiu oraz w Wojskowej Akademii Politycznej.
- c. Katedry historii wychowania i oświaty w Warszawie i Krakowie.
- d. Katedry pedagogiki Wyższych Szkół Pedagogicznych w Krakowie, Katowicach, Gdańsku i Opolu.
- e. Pracownie specjalistyczne PAN /Pracownia Dziejów Oświaty, Pracownia Ustroju i Organizacji Oświaty/.
- f. Instytut Pedagogiki Ministerstwa Oświaty.
- g. Placówki zajmujące się szczególnymi problemami w dziedzinie wychowania, jak Instytut Pedagogiki Specjalnej, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie i Wyższe Szkoły W.F. w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie.

^{Rozmawiane}
~~Placówki~~ pewnych problemów pedagogicznych podejmują również resorty, jak Ministerstwo Oświaty /problematyka szkolnictwa zawodowego, kształcenie nauczycieli i programów szkolnych/ i instytucje o charakterze społecznym, zwłaszcza Związek Nauczycielstwa Polskiego, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Pewne badania z pogranicza pedagogiki i innych dziedzin nauki podejmują takie placówki naukowo-badawcze, jak Instytut Nauk Prawnych /badanie przestępczości nieletnich/, Instytut Gospodarstwa Społecznego /sprawy bytowe i zatrudnienia dzieci i młodzieży/, Instytut Ekonomiki i Organizacji Przemysłu /problematyka szkolania zawodowego/, Katedra Higieny Szkolnej Akademii Medycznej w Warszawie, Instytut Matki i Dziecka, Naukowy Instytut Kultury Fizycznej, Spółdzielczy Instytut Badawczy i in.

Komitet Nauk Pedagogicznych PAN nie prowadzi prac badawczych ograniczając się do inicjowania, koordynowania i planowania prac w skali ogólnopolskiej. Podobną funkcję na terenie Krakowa spełnia Komisja Nauk Pedagogicznych PAN w Krakowie. Mimo istnienia Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN istnieją trudności w dziedzinie koordynowania i planowania prac badawczych. Komitet N.P. jest instytucją o charakterze reprezentacyjnym, główną formą jego działalności są zebrania plenarne, na których omawiane są bądź problemy merytoryczne, bądź organizacyjne. Natomiast nie ma Komitetu organu wykonawczego w postaci kilku etatowych pracowników, którzy by mogli podejmować inicjatywę Komitetu i wcielić ją w życie. Funkcję tę mógłby spełniać Instytut Pedagogiki PAN. Niestety wielokrotna inicjatywa Komitetu Nauk Ped. w tym kierunku nie doczekała się form realizacyjnych. Nie wyrównuje tej szkody powołanie Instytutu Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Warszawskiego, gdyż nie jest to placówka o charakterze instytucji centralnej, ogólnopolskiej. Z drugiej strony utworzenie tej placówki przez Ministerstwo Szkół Wyższych stawia pod znakiem zapytania sens powoływania centralnej placówki pedagogicznej PAN. Wydaje się że raczej należałoby wzmożyć Komitet Nauk Pedagogicznych PAN przez stworzenie jego organu wykonawczego.

Jeśli chodzi o bazę materialną pracy tych placówek, najlepiej wygląda sytuacja na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie Wydział Pedagogiczny i Instytut Nauk Pedagogicznych dysponują osobnym gmachem. Zadawalająca jest sytuacja lokalowa Instytutu Pedagogiki.

IV. Potrzeby zmian w sieci placówek naukowo-badawczych w latach 1961-1972

Należałoby się zastanowić, czy obecny stan organizacji placówek naukowych w zakresie pedagogiki jest zadowolający. Wydaje się nie ulegać wątpliwości - w świetle potrzeb i zadań przedstawionych we wstępnej części ^{planu} ~~raportu~~ - że na to pytanie trzeba dać odpowiedź negatywną i że pomiędzy wzrastającymi potrzebami w zakresie badań pedagogicznych a istniejącym stanem organizacyjnym pedagogiki zachodzi dysproporcja. Najpilniejsze z postulatów organizacyjnych, którym rzecz prosta musi odpowiadać zabezpieczenie kadrowe i finansowe - byłyby następujące:

Należałoby umocnić i rozszerzać pod względem etatowym i finansowym działalność Instytutu Nauk Pedagogicznych przy Uniwersytecie Warszawskim. Gdyby miał być utrzymany stan obecny, w którym Instytut właściwie nie wykracza poza stan etatowy i kadrowy katedr pedagogiki i nie dysponuje większym budżetem na prace zlecane zwłaszcza w zakresie pracy placówek eksperymentalnych - nie ma co mówić o realizacji rozległego planu badań pedagogicznych, zaprojektowanego na 15-lecie. Instytut musi dysponować dostateczną sumą na prace zlecane oraz na finansowanie badań w szkołach eksperymentalnych i mieć możliwość angażowania nowych pracowników naukowych zarówno samodzielnych, jak i pomocniczych. Należy również utrzymać i przewidzieć rozszerzenie Instytutu Pedagogiki Ministerstwa Oświaty. Obecnie, kiedy Ministerstwo Oświaty podejmuje wielkie zadanie reformy oświatowej, musi ono mieć zaplecze naukowe o charakterze koncepcyjnym i teoretycznym. Jest wiele problemów zarówno z dziedziny wychowania jak nauczania, które - zanim wejdą w stadium praktycznej, masowej realizacji, powinny być wypróbowane eksperymentalnie. Badania wyników nauczania, badania w zakresie odświeżenia i drugoroczności, problem selekcji i orientacji szkolnej, możliwości dyferencjacji, integracji i indywidualizacji nauczania w programach i metodach, formy łączenia nauki szkolnej z pracą produkcyjną, opracowanie metodyk nauczania, opracowanie metodyk wychowania, wyniki wychowawczej pracy organizacji młodzieżowych oraz prac społecznie użytecznych - oto parę przykładów tej problematyki, która musi być stosunkowo szybko podjęta i opracowana w oparciu o znajomość literatury oraz młodzieży i rozeznanie w konkretnej sytuacji społecznej. Opieki naukowej wymaga coraz bardziej rozszerzający się spontaniczny ruch eksperymentatorski w szkołach. Wreszcie brak jest zaplecza naukowego dla wielkiej problematyki szkolnictwa zawodowego i szkolnictwa dla pracujących, dla problematyki oświaty dorosłych i opieki nad dzieckiem. Instytut Pedagogiki w obecnej swej postaci mógł podjąć jedynie część problematyki Ministerstwa Oświaty. Braki etatowe i kadrowe nie pozwalają na także na ulokowanie w Instytucie zagadnień szkolnictwa zawodowego, oświaty dorosłych i młodocianych oraz zagadnień opieki nad dzieckiem. W tych zakresach należałoby postulować rozszerzenie Instytutu Pedagogiki lub też utworzenie osobnych Instytutów Szkolnictwa Zawodowego i Instytutu Oświaty Dorosłych.

Nie ma zaplecza naukowego Ministerstwo Kultury i Sztuki dla sekcji rozległych prac w zakresie upowszechnienia kultury i wychowania do właściwego spędzania wolnego czasu. Nie chodzi tu jedynie o szerzenie oświaty, ale o zadanie szersze - szerzenie i upowszechnianie kultury. Cała wielka sprawa wychowywania przez sztukę, częściowo podjęta w Instytucie Nauk Pedagogicznych, wymaga również ulokowania w jakiejś systematycznie opracowującej te problemy instytucji naukowej. Problematyka ta nie leży w profilu Państwowego Instytutu Sztuki, ani nie zajmują się nią Wyższe Szkoły Artystyczne podległe Ministerstwu Kultury i Sztuki. Tymczasem - jak to dowiodła konferencja naukowa Komitetu Nauk Pedagogicznych na temat wychowania estetycznego - paruje samą w podstawach teoretycznych wychowania estetycznego. A przecież wychowanie estetyczne jest tylko częścią rozleglejszego wychowania przez Sztukę.

Należałoby rozszerzać i umacniać pożyteczną działalność Pracowni Ustroju i Organizacji Oświaty PAN, z równocześnie dokonać wyraźnego podziału zadań między tą Pracownią, Głównym Urzędem Statystycznym i Wydziałem Statystycznym Ministerstwa Oświaty. Należy stworzyć Pracowni prof. Pałskiego takie warunki, by stała się ona centralną placówką badawczą w zakresie zagadnień ustrojowych i organizacyjnych oświaty.

Należałoby też się zastanowić, czy swoistym odnowieniem staroświeckich werbalnych metod nauczania szkolnego i upowszechniania kultury nie wymaga skoncentrowania studiów w tym zakresie w osobnej placówce Instytucie Pomocy Naukowych, jaki jest np. w NRD. Brak podstaw teoretycznych i naukowej podbudowy w przemyśle pomocy naukowych, dysproporcja między zwiększaniem się materiałów nauczania, nieuchronnym na skutek szybkiego rozwoju nauki - a ulepszeniem form i metod nauczania na owe środki w niewiele łatwym wyzyskaniu zdobyczy techniki w dydaktyce. Właściwie jednakże opracowanie takich środków jak film, radio, telewizja, magnetofon, właściwe opracowanie pomocy naukowych audiowizualnych jest sprawą osobnej dziedziny pedagogiki i wymaga teoretycznych studiów, opracowywania prototypów pomocy naukowych nie przez dyktantów, ale fachowców, znających teorię zagadnienia. Nowy system dydaktyczno-wychowawczy wymaga nowej techniki nauczania i zastosowania techniki w nauczaniu. Niestety jak dotąd sprawą tą w Polsce nikt

poszanowanie się nie zajmuje, zlikwidowano nawet Biuro Pedagogicznych w Instytucie Pedagogiki, mimo że sprawy wyzyskania /a raczej niewyzyskania! / radia i filmu w szkole budzą wiele zastrzeżeń i niepokoju.

Wydaje się, że nie zachodzi potrzeba korektury w sieci placówek naukowych w zakresie wychowania fizycznego, jakkolwiek Komitet N.P. ma zbyt małe rozeznanie w tej sprawie, gdyż jest to domena Komitetu Kultury Fizycznej PAN.

Potrzeby badań w zakresie pedagogiki specjalnej są częściowo zaspokajane w Instytucie Pedagogiki Specjalnej i w Instytucie Nauk Pedagogicznych, w skład którego wchodzi Katedra pedagogiki specjalnej pod kierownictwem prof. Grzegorzewskiej, częściowo również w Instytucie Pedagogiki. Potrzeby te są jednak tak duże, że należałoby przedyskutować możliwość utworzenia jeszcze co najmniej jednej katedry pedagogiki specjalnej na którymś z uniwersytetów.

Reaktywowanie wymagań studia kierunkowe z pedagogiki na wszystkich uniwersytetach. Ważne jest to nie tylko dla rozszerzenia bazy naukowo-badawczej, ale również dla umożliwienia doskonalenia nauczycieli w oparciu o ośrodki uniwersyteckie. Samo zlikwidowanie liceów pedagogicznych i przekształcenie ich w Studia Nauczycielskie nie polepszy katastrofalnego stanu w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli, jeśli polegać będzie tylko na zmianie sztytu, a nie kadry nauczającej. Doświadczenie Anglii, które oparła cały system doskonalenia nauczycieli o ośrodki uniwersyteckie, należałoby wypróbować również w naszych warunkach. Bez podniesienia poziomu wykształcenia nauczycieli i stałego ich doskonalenia reforma oświatowa zawisnie w próżni. Należałoby też podjąć badania teoretyczne w zakresie pedeutologii, ulepszenia systemu kształcenia nauczycieli i wychowawców. Szerokie badania w tym zakresie planuje w okresie 5-letki katedra pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, częściowe badania przewidują również pozostałe placówki pedagogiczne - Wyższe Szkoły Pedagogiczne oraz Instytut Pedagogiki. W rozwoju katedr pedagogiki szczególną uwagę należałoby zwrócić na potrzeby w zakresie teorii wychowania i pedagogiki porównawczej.

Komitet N.P. nie ma pełnego rozeznanie potrzeb w zakresie historii oświaty i wychowania. Nie nadesłał materiału Uniwersytet Jagielloński. Ośrodek Wrocławski sygnalizuje potrzebę stworzenia katedry historii wychowania, zwłaszcza z uwzględnieniem potrzeb rejonu Ziemi Zachodnich, o podobnych planach w odniesieniu do województwa południowych sygnalizuje Komisja Nauk Pedagog. PAN w Krakowie.

C z e ś ł a II

Plan 5-letni /1961 - 1965/

badan pedagogicznych

Plan badań naukowych z pedagogiki w latach 1964-1965

I. Plan problemowy

Kierunek badań	Lp.	Problem	Placówki wykonują- ce	Termin zakończe- nia badań	Forma udostę- pnienia wyników /druk/
1	2	3	4	5	6
Filozoficzne podstawy nauk pedagogicz- nych	1.	Zagadnienie przedmio- tu badań pedagogicz- nych	Instytut Nauk Pedagogicz- nych	1965	druk
	2.	Problemy antropologii filozoficznej i pró- ba ich rozwiązywania z pozycji materialis- tycznych	J.w.	J.w.	J.w.
	3.	Problem wartości w pedagogice socjali- stycznej	Katedra pe- dagogiki na Uniwersyte- cie w Łodzi	1964	J.w.
	4.	Metody określenia ideału wychowawczego	Instytut Nauk Ped.	1965	J.w.
	5.	Teoria resocjalizacyj- nego rozwoju człowieka	KUL w Lublinie	1964	J.w.
	6.	Problematyka pedago- giki katolickiej	J.w.	1965	J.w.
Historia pe- dagogiki jako nauki	1.	Studium z zakresu historii pedagogiki ze szczególnym uwzględ- nieniem XIX i XX w.	Instytut Nauk Pedago- gicznych	1965	druk
	2.	Krytyka burżuazyjnych konceptji wychowania moralnego	J.w.	J.w.	J.w.
	3.	Rozwój myśli pedago- gicznej w Polsce wskazane w okresie "szkoły pracy"	J.w.	J.w.	J.w.
	4.	Rozwój szkolnictwa eksperymentalnego	Komitet Nauk Pedag. PAN Inst. Nauk Pedag.	J.w.	J.w.

1	2	3	4	5	6
Historia oświaty i wychowania	5.	Postęp naukowy w pedagogice	KUL w Lublinie	1975	druk
	6.	Rozwój dydaktyki jako nauki	Zdział Katedra pedagogiki	1962	j.w.
	1.	Opracowanie zbiorowego trzytomowego podręcznika akademickiego historii oświaty.	Pracownia Dziejów Oświaty PAN	1965	j.w.
	2.	Rozwój szkolnictwa elementarnego na ziemiach polskich	Prac. Dziejów Ośw. PAN Kat. ped. Uniwersytetu we Wrocławiu	1965	j.w.
	3.	Walka o świeckość szkoły i wychowania	Prac. Dziejów Oświaty PAN	1965	j.w.
	4.	Dzieje nauczania etyki świeckiej w szkole	j.w.	j.w.	j.w.
	5.	Rozwój wychowania przedszkolnego na ziemiach polskich	j.w.	j.w.	j.w.
	6.	Rozwój szkolnictwa zawodowego na ziemiach polskich	j.w.	j.w.	j.w.
	7.	Dzieje oświaty polskiej na Pomorzu do końca XIX w.	j.w.	j.w.	j.w.
	8.	Badania z dziedziny historii oświaty i szkolnictwa polskiego w XVI, XVII, XVIII i XIX.	Kat. ped. Uniw. we Wrocławiu i Toruniu Kat. ped. Wyż. Szk. Ped. w Opolu	j.w.	j.w.
	9.	Historia Oświaty i Wychowania w wojew. poznańskim w XIX i XX w.	Kat. ped. Uniw. w Poznaniu	1962	j.w.
	10.	Kultura czytelnictwa minionych wieków	Kat. ped. Uniw. w Poznaniu	1962	j.w.
	11.	Monograficzne badania historyczne nad oświatą rolniczą	Kat. ped. Wyż. Szkoły Rolniczej w Poznaniu	j.w.	j.w.

	13.	Pedagogiczne poglądy J. J. Dawida	Kat. ped. Kraków	1965	druk
	14.	Janusz Karoluk - Zarys nowego systemu wychowania	J. w. J. w.	1975	J. w.
	15.	K. Jędrski i Towarzy- stwo Związek Sierotych	Kat. ped. Kraków	1975	J. w.
	16.	Rozwój oświaty robotni- czej na ziemiach pol- skich	Prac. Dalej Oświaty 34	1975	J. w.
	17.	Wpływ oświaty polskiej na obce narody	J. w.	J. w.	J. w.
Badania współczesnej młodzieży	1.	Zasób umysłowy młodzie- ży	Instytut Nauk Pedag. WSP - Kraków WSWF - Wrocław Katedra pedago- giki Univ. w Wrocławiu	1965	druk
	2.	Badania po/staw młodzie- ży. Postawa ideowa mło- dzieży.	Inst. Nauk Ped- agogicznych Lublin - KUL	J. w.	J. w.
	3.	Młodzież pracująca	Instytut Nauk Ped. Wyższa Szkoła Rol. Poznań	1965	J. w.
	4.	Młodzież wiejska	KUL - Lublin	J. w.	J. w.
	5.	Badanie zjawiska akce- leracji rozwoju fizy- cznego, psychicznego i społecznego młodzieży	WSP - Gdańsk	J. w.	J. w.
	6.	Problem wolnego czasu młodzieży	Katedra pedag. Univ. Poznań	J. w.	J. w.
	7.	Wpływ środowiska na kontaktowanie się zain- teresowań młodzieży	WSP - Gdańsk	1965	J. w.
	8.	Wpływ lektury na mło- dzież	Kat. ped. Poznań	1962	J. w.
	9.	Oblicze moralne młodzie- ży szkolnej	Inst. Nauk Ped.	1965	J. w.
	10.	Badania zainteresowań młodych ludzi	Instytut Pedagogiczny	1964	J. w.

Rolę systemu
edukacyjnego w
Polsce w pers-
pektywie
rozwoju go-
spodarczego,
społecznego
i cywiliza-
cyjnego

1.	Problemy reformy szkol-
nej	Inst. Nauk Społ.
Inst. Pedagogiki	1963	druk
2.	Problematyka dydakty-
cznej	Instytut Pedago-
giki	1963	j.w.
3.	Problemy stażu i
doskonaloności	J.w. Opatów
OSP - Opatów	1962	j.w.
4.	Problemy selekcji i
orientacji szkolnej
i zawodowej	Instytut Pedago-
giki	1964	j.w.
5.	Problemy wiązania nauki
szkolnej z pracą pro-
dukcyjną	J.w.	1962	j.w.
6.	Opracowanie nowego sy-
stemu pracy dydaktycz-
no-wychowawczej w szko-
le ogólnokształcącej	J.w.	1963	j.w.
7.	Badania warunków popu-
lacyjnych, geograficz-
nych i gospodarczych
w dziedzinie organiza-
cji i ustroju oświaty	Pracownia Ustroju
i Organizacji
Oświaty PAN	stale	-

Społeczna
funkcja syste-
mu oświaty i
wychowania
w Polsce w
perspektywie
rozwoju go-
spodarczego,
społecznego
i cywiliza-
cyjnego

1.	Społeczna funkcja li-
czym ogólnokształcąco-
go	Inst. Nauk Pedago-
gicznych	1963	druk
2.	Procesy selekcji w
szkole podstawowej i
średniej	OSP - Gdańsk	1963	j.w.
3.	Wyniki pracy szkoły w
świecie losów absol-
wentów	"	1963	j.w.
4.	Badania wyników nauczania	Inst. Pedagogiki	stale	j.w.
5.	Badania absolwentów
szkół ogólnokształcą-
cych i zawodowych i
ich losów	Katedra pedag. we
Wrocławiu i w
Łodzi	1963	j.w.
6.	Szkola a przygotowanie
do zawodu	Instytut Nauk
Pedagogicznych	1963	j.w.
7.	Rola szkoły i nauczyciela
w dokonywaniu
się procesów integra-
cyjnych wśród ludności
Ziem Odzyskanych	Kat. pedag. Poznań
i Wrocław	1962	j.w.

1	2	3	4	5	6
Działalność poszczególnych instytucji wychowawczych	1.	Wychowanie przedszkolne	Inst.Nauk Ped.	1965	Arak
	2.	Szkoły dla pracujących	J.w.	J.w.	J.w.
	3.	Szkoła wiejska	J.w.	J.w.	J.w.
	4.	Problematyka wychowawcza pracy wyższych uczelni	J.w.	J.w.	J.w.
	5.	Instytucje wychowania pozaszkolnego młodzieży	Inst.Pedagogiki, Katedra ped.w Poznaniu i Wrocławiu	1963	J.w.
	6.	Wychowanie dziecka w rodzinie	Inst.Nauk Ped. WSP - Kraków KUL - Lublin Kat.ped. U.J. w Krakowie	1965	J.w.
	7.	Pracownicy kulturalno-oświatowi	Kat.ped.w Wrocławiu	1965	J.w.
	8.	Problemy organizacji pracy szkolnej i pozalekcyjnej	J.w.	J.w.	J.w.
	9.	Badania w zakresie oświaty rolniczej	Wyż.Szk.Roln. w Poznaniu	J.w.	J.w.
	10.	Współpraca szkoły z domem	Kat.ped. U.J. w Krakowie	1965	J.w.
	11.	Wychowawcze znaczenie dziecięcych kolonii letnich	J.w.	J.w.	J.w.
	12.	Wychowawcze znaczenie domów studenckich	J.w.	J.w.	J.w.
	13.	Formy pracy bibliotecznej	Inst.Nauk Ped.	1965	J.w.
	14.	Uniwersytety ludowe i powszechne, ich funkcje pedagogiczne	Inst.Nauk Ped. i TW	J.w.	J.w.

1	2	3	4	5	6
Wychowanie umysłowe	1	Badania nad treścią kształcenia	Inst.Nauk Pedag., Inst.Pedagog., Kat.ped.we Wrocławiu	dzu- go- falo- we	druk
	2	Badania nad procesem kształcenia	Inst.Nauk Pedagog.	1963	j.w.
	3	Metodyki nauczania poszczególnych przedmiotów	Instytut Pedagogiki	j.w.	j.w.
	4	Środki audiowizualne w nauczaniu i wychowaniu	Instytut Nauk Ped.		j.w.
	5	Didaktyka uniwersytecka	Kat.ped. Wrocław i Toruń		j.w.
	6	Kształcenie ogólne w szkołach zawodowych	Kat.ped. Poznań	1964	j.w.
	7	Problematyka wychowania intelektualnego	KUL Lublin	1962	j.w.
	8	Recepcja treści lektury naukowej i literackiej	WSP Katowice	1961	j.w.
	9	Technika a kształcenie umysłowe	Instytut Ped. Kat.ped.UJ Kraków	1963	j.w.
Wychowanie przez pracę i dla pracy	1	Problem zbliżenia szkoły do życia przez politechnizację i łączenie nauki z pracą produkcyjną	Inst.Pedag., WSP - Kraków	1963	j.w.
	2	Rola pracy społecznie-użytecznej w procesie wychowania	Inst.Nauk Pedagog. Inst.Pedagog.	1963	j.w.
	3	Twórczość techniczna uczniów szkół podstawowych	"	1963	j.w.
	4	Rola zajęć praktycznych w systemie wychowania socjalistycznego	"	j.w.	j.w.
Wychowanie przez sztukę	1	Rola wychowania przez sztukę w świecie współczesnym	Inst.Nauk Ped.	1963	j.w.

1	2	3	4	5	6
	2	Problemy wychowania estetycznego	Inst. Nauk Ped. KUL-Lublin	1965	druk
	3	Wychowawcza funkcja książki w perspektywie rozwoju cywilizacji	Inst. Nauk Ped.	1965	j.w.
	4	Książka, kino, teatr, telewizja, radio - jako czynniki kontaktujące postawę społeczną i jako źródła wiedzy o młodzieży	j.w.	j.w.	j.w.
	5	Zagadnienie kultury plastycznej w systemie wychowawczym	j.w.	j.w.	j.w.
	6	Czytelnictwo młodzieży	Kat. ped. Unia w Poznaniu	j.w.	j.w.
Rozwój osobowości. Wychowanie społeczno-moralne	1	Problematyka wychowania społeczno-moralnego	Kat. ped. Wrocław Toruń KUL - Lublin	1964 1975 1963	j.w. j.w. j.w.
	2	System wychowawczy w szkole	Inst. Nauk Ped., Inst. Pedagogiki, Kat. ped. Wrocław	1965	j.w.
	3	Etyka ścisła	Inst. Nauk Ped.	1965	j.w.
	4	Wychowanie seksualne	Inst. Nauk Ped., Kat. ped. UMCS w Lublinie i WSP - Gdańsk	1965	j.w.
	5	Reedukacja młodzieży przestępczej i wyklęzionej	Inst. Nauk Ped. Kat. ped. Wrocław, WSP Gdańsk	1965	j.w.
	6	Metody wychowania społeczno-moralnego	Kat. ped. Poznań, Wrocław, Lublin /UMCS/	j.w.	j.w.
	7	Wychowanie społeczno-moralne w różnych instytucjach	Katedry ped. w Łodzi, Krakowie /WSP/	1965	j.w.
	8	Alkoholizm wśród młodzieży i sposoby zapobiegania	Kat. ped. UMCS w Lublinie	1965	j.w.

1	2	3	4	5	6
	9	Problemy wychowania w okresie dojrzewania	WSP-Kraków	1965	druk
	10	Trudności wychowawcze ze szczególnym uwzględnieniem trudności na tle wychowania seksualnego	WSP-Gdańsk	j.w.	j.w.
	11	Poznanie osobowości młodocianych metodami nowoczesnej psychodiagnostyki	WSP-Katowice	1960	
	12	Biografia ogólna w oparciu o metodę autobiografii schematycznej	j.w.	1963	j.w.
Pedagogika specjalna	1	Zagadnienie rewalidacji niewidomych i głuchych na podłożu zjawisk kompensacyjnych	Inst. Nauk Ped. i Inst. Ped. Spec. KUL - Lublin	1963	druk
	2	Wyobrażenia surrogatowe u niewidomych i głuchych	j.w.	j.w.	j.w.
	3	Zjawiska schematów myślowych u niewidomych	j.w.	j.w.	j.w.
	4	Zagadnienia kompensacji u dzieci defektywnych	Inst. Nauk Ped. i Inst. Ped.	j.w.	j.w.
	5	Zagadnienie właściwego doboru i dozowania wysiłku jako podstawy pracy pedagogiczno-terapeutycznej	Inst. Nauk Ped. i PIPB	j.w.	j.w.
	6	Wychowanie fizyczne młodzieży upośledzonej	WSP Poznań	j.w.	j.w.
	7	Wychowanie intelektualne, społeczno-moralne, fizyczne i estetyczne ociemniałych	KUL - Lublin	j.w.	j.w.
	8	Zagadnienia choroby, odchyleń pogranicznych i defektów w systemie szkolnym	Inst. Ped.	j.w.	j.w.

1	2	3	4	5	6
Kształcenie i doskonalenie kadr pedagogicznych	1	Problem form i metod kształcenia i doskonalenia nauczycieli	Inst. Ped., Kat. ped. UJ w Krakowie	1963	druk
	2	Problem łączenia teorii z praktyką w procesie kształcenia nauczycieli	Instytut Nauk Pedagog.	1963	j.w.
	3	Badanie procesów laicyzacji światopoglądu nauczycieli	Kat. ped. w Łodzi	1963	j.w.
	4	Formy kształcenia wychowawczych przedszkoli w Polsce do r. 1958	Kat. ped. Wrocław	1965	j.w.
	5	Skuteczność kształcenia nauczycieli na studiach wczesnych	WSP - Gdańsk	1963	j.w.
	6	Problem kształcenia nauczycieli na granicy i w Polsce	WSP - Kraków	1965	j.w.
	7	Rola społeczna i autorytet nauczyciela	WSP Kraków i Gdańsk	1963	j.w.
	8	Monografia o nauczycielu	Kat. ped. U.J. Kraków Prac. Dziejów Oświaty	1965	j.w.
	9	Kształcenie nauczycieli wychowania fizycznego i ich rola w szkole	WSWP w Poznaniu	1965	j.w.
Pedagogika porównawcza	1	Metodologia pedagogiki porównawczej	Inst. Nauk Ped.	1963	j.w.
	2	Monografie poświęcone szkolnictwu i reformom szkolnym w różnych państwach	Inst. Nauk Ped. Swł. Pedagog.	1965	j.w.
	3	Badania porównawcze systemów dydaktycznych i wychowawczych na podłożu ich tła filozoficznego	Kat. ped. w Toruniu	1963	j.w.
	4	Badania sąsiedzkich lub wychowawczych zmian w systemach wychowawczych na świecie	KUL - Lublin	1975	j.w.

1	2	3	4	5	6
	5	Badania porównawcze świadomości i sposobu u- mysłowego młodzieży w różnych krajach /udział w badaniach międzynaro- dowych UNESCO/	WSP - Opole	1964	druk
	6	Badania porównawcze w dziedzinie organizacji oświaty i ustrojów ar- chiwistycznych	Pracownia Ust- roju i Organizacji Oświaty PAN	ustale	
Oświata do- rosłych	1	Drogi rozwoju duchowe- go człowieka dorosłego	Kat.ped.we Wrocławiu	1964	j.w.
	2	Technika i pracy kul- turalno-oświatowej	j.w.	1965	j.w.
	3	Procesy samokształce- nia i doskonalenia sa- mowolnego	Inst.Nauk Ped.	j.w.	j.w.
	4	Wychowanie dorosłych w kulturze pracy	Inst.Ekonomi- ki i Org.Prac- myślu	j.w.	j.w.
	5	Wychowanie socjalisty- czne dorosłych	Inst.Nauk Pedagog.	j.w.	j.w.
	6	Problemy dydaktyki do- rosłych	Inst.Nauk Pedagog.	j.w.	j.w.
	7	Stan i potrzeby popu- laryzacji nauki w Polsce	T.W.P.	1961	j.w.
	8	Popularyzacja wiedzy rolniczej /stan, meto- dy, potrzeby/	T.W.P.	1965	j.w.
	9	Polityka kulturalna i oświatowa w Polsce Lu- dowej	Inst.Nauk Ped.	1965	j.w.
	10	Dorobek krajów socjali- stycznych i zachodnich w dziedzinie teorii i praktyki oświaty doros- łych	j.w.	j.w.	j.w.
	11	Bibliografia oświaty dorosłych	Inst.Nauk Ped.	j.w.	j.w.
	12	Metody, treść i meto- dy kształcenia doros- łych	Kat.ped. Poznań	1964	j.w.

II. Plan badań kompleksowych

Badania kompleksowe w zakresie nauk pedagogicznych nie są stosowane. Wysiłki Komitetu Nauk Ped. nad skoordynowaniem badań pedagogów, psychologów, filozofów i socjologów, przedstawicieli świata technicznego i gospodarczego nie zostały - jak dotąd - uwieńczone powodzeniem. Bliższa współpraca została nawiązana z NCT-em oraz Radą do Spraw Techniki przy Prezydium Rady Ministrów. Obie te instytucje wykazały wiele inicjatywy, zwłaszcza jeśli chodzi o wprowadzenie do programów szkół ogólnokształcących elementów kultury technicznej. Natomiast nie udało się wciągnąć do współpracy przedstawicieli życia gospodarczego, duże też trudności napotyka włączenie przedstawicieli różnych dyscyplin do prac programowych. Zachodzi też jeszcze szersze zjawisko dublowania prac bez wzajemnego porozumienia się placówek, choć sytuacja na tym odcinku polepsza się w związku z rozwijaniem się koordynującej roli Komitetu Nauk Pedagogicznych. Niemniej w r. 1959 trzeba mówić raczej o izolacji poszczególnych placówek badawczych. Współpraca realizuje się - jak dotąd - głównie dzięki "unii personalnej" zachodzącej między poszczególnymi placówkami na skutek udziału w nich tych samych pracowników. Postulat koordynacji badań i podjęcia badań kompleksowych nasuwa się coraz bardziej jako oczywisty, zwłaszcza wobec pilnych zadań reformy szkolnej. Badania kompleksowych wymaga przede wszystkim praca nad poznaniem młodzieży współczesnej i sytuacji, w której się znajduje. Poznanie zasobu umysłowego młodzieży, faz i procesów rozwojowych, treści przeżyć i postawy społecznej, postawy ideowej - wymaga wspólnych badań pedagogów, psychologów i socjologów. Potrzebna jest w tym zakresie współpraca Instytutu Nauk Ped., Instytutu Pedagogiki, Katedr psychologii rozwojowej i wychowawczej, Pracowni Ustroju i Organizacji Oświaty PAN, Instytutu Socjologii i Instytutu Gospodarstwa Społecznego, a także Instytutu Nauk Prawnych /przestępstwa nieletnich/ oraz organizacji młodzieżowych /ZM3, ZMW, harcerstwo/.

Drugim wielkim tematem prac kompleksowych powinny być badania nad ulepszeniem systemu dydaktyczno-wychowawczego naszej szkoły, a zwłaszcza nad problemem zbliżenia szkoły do życia i usunięcia

ujemnych wyników pracy dotychczasowej szkoły /odierwanie szkoły od życia, nikłe wyniki wychowawcze, odalew i drugorzeczność/. Kompleksowej pracy wymaga problem doboru i układu treści kształcenia, ustalenie zależności wyników pracy dydaktyczno-wychowawczej od doboru i układu materiału w programach /materiał za trudny, nie dostosowany do możliwości umysłowych uczniów, do różnorodnych uśledzeń i zainteresowań/, od warunków środowiskowych, od metod nauczania, od stopnia przygotowania nauczyciela i od warunków materialnych pracy szkolnej. I tu konieczna jest kompleksowa praca pedagogów, psychologów, socjologów. Rewizja tradycyjnej treści kształcenia w kierunku jej modernizacji przez wprowadzenie elementów kultury technicznej i przygotowanie społeczno-gospodarczego, opracowanie możliwości dyferencjacji, integracji i indywidualizacji w programach szkolnych, opracowanie teorii przedsięwzięcia szkolnego wymaga współpracy pedagogów, psychologów, specjalistów i różnych dyscyplin, a zwłaszcza techników. Problematyka wychowania przez sztukę wymaga konieczności współpracy i wspólnych badań z Państwowym Instytutem Sztuki, z pracownikami naukowymi w dziedzinie różnych rodzajów sztuki /literatura, teatr, film, radio, telewizja, malarstwo, rzeźba, grafika/.

Prace w tym zakresie powinny być podjęte jak najwcześniej, jeśli ich wyniki mają przyczynić się do racjonalnego przekształcenia reformy oświatowej w Polsce.

Nadania nad treścią, formami i metodami kształcenia dorosłych, nad metodami i formami skutecznego upowszechniania kultury i oświaty wymagają nie tylko powołania osobnej placówki badawczej /Instytutu lub Zakładu Uświaty Dorosłych/, ale także kompleksowych badań pedagogów, psychologów i socjologów przy ścisłej współpracy Instytutu Nauk Pedagogicznych, Instytutu Socjologii i Katedr psychologii z Ministerstwem Kultury, Zarządztwem Wiedzy Powszechnej, Samopomocą Chłopską, CRZZ, ZPS i ZMW.

Problematyka rehabilitacji niesłyszących i głuchych oraz resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie wymaga współpracy pedagogów psychologów z lekarzami, Instytutu Nauk Pedagogicznych, Instytutu Pedagogiki Specjalnej, Instytutu Pedagogiki i Komitetu Kompensacji Zasad PAN.

Praca nad ustaleniem filozoficznych podstaw nauk pedagogicznych wymaga wspólnych badań Instytutu Nauk Pedagogicznych i Instytutu Filozofii PAN.

Plan badań naukowych w pedagogice
w latach 1961-1965

II. Plan badań kompleksowych

Lp.	Problem	Placówki wykonujące	Termin zakończenia	Uwagi
1	2	3	4	5
1.	Badania młodzieży współczesnej	Instytut Nauk Pedagog. U.W., Instytut Pedagogiki, Katedry pedagogiki i psychologii rozwojowej i wychowawczej uniwersytetów i WSP, Pracownia Ustroju i Organizacji Oświaty PAN, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Instytut Gospodarstwa Społecznego, Instytut Nauk Prawnych, Komitet Nauk Pedagog. PAN, Komitet Kultury Fizycznej PAN.		
2.	Badania w zakresie reformy systemu oświaty w Polsce.	Instytut Pedagogiki, Instytut Nauk Pedagog. U.W., Pracownia Ustroju i Organizacji Oświaty PAN, Instytut Gospodarstwa Społecznego Katedry pedagogiki i psychologii uniwersytetów i WSP, katedra higieny szkolnej Akad. Med. NOT, Rada do Spraw Techniki, Komitet Kultury Fizycznej PAN Państwowy Instytut Sztuki		
3.	Badania w zakresie treści kształcenia	Instytut Pedagogiki, Instytut Nauk Pedagog. U.W., Instytuty Specjalistyczne PAN /wp. Inst. Historii, Inst. Matematyki, Inst. Filozofii i Socjologii i in./, Katedry pedagogiki i psychologii uniwersytetów i WSP, Katedra Higieny Szkolnej Akad. Med. NOT, Państw. Inst. Sztuki, Komitet Kult. Fizycznej PAN.		

1	2	3	4	5
4.	Problematyka oświaty i kultury dorosłych	Instytut Nauk Pedagog. U.W., Katedry pedagogiki, psychologii i socjologii, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Tow. Wiedzy Pol., GRSZ, Ministerstwo Kultury		
5.	Problematyka rewali- dacji dzieci ofek- tywnych i resocjali- zacji młodzieży nie- dotkniętej wojną	Instytut Pedagogiki Spec- jalnej, Instytut Nauk Pedagog. U.W., Instytut Pedagogiki Komitet Kompensacji Zmysłów PAN, Katedry psychologii		
6.	Filozoficzne podstawy nauk pedagogicznych	Instytut Nauk Pedagog. U.W., Instytut Filozofii i So- cjologii PAN		

III. Wykaz badań naukowych niezbędnych do przy- śpieszenia rozwoju gospodarki naukowej

O potrzebie podjęcia badań naukowych w zakresie pedagogiki niezbędnych dla przyśpieszenia rozwoju gospodarki narodowej mówi "Uchwała III Zjazdu PZPR o wytycznych rozwoju PRL w 1.1959-1965". Są to badania, które są konieczne dla "podniesienia na wyższy poziom pracy szkolnictwa wszystkich typów i szczególne oraz umocnienie socjalistycznego kierunku jego rozwoju". Chodzi o badania, których wyniki pozwolą "tak przebudować ustrój szkolny i treść pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkole, aby lepiej niż dotychczas przygotowywała ona młodzież do pracy produkcyjnej, do posługiwania się nowoczesną techniką i do osiągnięcia już w trakcie nauki w szkole ogólnokształcącej podstawowych umiejętności i nawyków produkcyjnych". /str.129/.

Należy poddać badaniom sprawę "warunków zabezpieczających realizację powszechnego obowiązkowego nauczania w zakresie pełnej szkoły podstawowej /str.129/, zwłaszcza coraz bardziej niepokojące zjawisko odsiewu i drugorzeczności. Pilnych prac badawczych wymaga sprawa podniesienia poziomu pracy wychowawczej szkół i umocnienia treści kształcenia w szkole ogólnokształcącej w kierunku większego zbliżenia szkoły do życia i zróżnicowania programów nauczania stosownie do różnych potrzeb życia społecznego oraz potrzeby kształcenia młodzieży w zakresie umiejętności praktycznych". /str.131/.

Należy zbadać warunki umożliwienia "dalejzej nauki dla całej młodzieży kończącej szkołę podstawową". /str.131/. Wymaga to prac nad ulepszeniem "organizacji powszechnego przysposobienia zawodowego na bazie pełnej zreorganizowanej szkoły podstawowej", ulepszenia szkolenia zawodowego w szkołach zawodowych I i II stopnia, szkolenia wewnątrzzakładowego i przyzakładowego oraz w wieczorowych szkołach dokształcających.

Opracowania teoretycznego i badań wymaga wielki kompleks sprawy oświaty dorosłych, ustalenia treści, metod i form pracy w szkolnictwie dla pracujących przy wysyskaniu w większym stopniu środków audiowizualnych /str.131-132/.

Należy też podjąć w 5-letniej sprawie warunków ulepszenia pracy dydaktyczno-wychowawczej w zakładach kształcenia nauczycieli i w szkołach wyższych. /str.132/.

Plan badań naukowych z pedagogiki

w latach 1961-65

III. Wykaz badań niezbędnych dla przyspieszenia rozwoju gospodarki narodowej

Lp.	Problem	Placówki wykonujące	Przewidywany termin zakończenia badań	Uwagi
1	2	3	4	5
1	Badania w zakresie reformy szkolnictwa i umocnienia socjalistycznego kierunku jego rozwoju	Instytut Pedagogiki, Instytut Nauk Pedagogicznych U.W., Pracownia Ustroju i Organizacji Oświaty PAN, Katedry pedagogiki, psychologii i socjologii, Naukowy Instytut Kultury Fizycznej, Instytuty specjalistyczne PAN	1965	
2	Badania powszechności nauczania, odsiewu i drugoroczności	Instytut Pedagogiki, Instytut Nauk Pedagog. U.W. Pracownia Ustroju i Organizacji Oświaty PAN	1964	
3	Badania w zakresie ulepszenia treści i metod kształcenia w szkołach różnych typów	Instytut Pedagogiki, Instytut Nauk Ped. U.W. Katedry pedagogiki, psychologii i socjologii	długofalowe	
4	Badania w zakresie oświaty dorosłych	Instytut Nauk Ped. U.W. TWP, Katedry pedagogiki we Wrocławiu, Poznaniu, Krakowie	długofalowe	
5	Ulepszenie kształcenia i doskonalenia nauczycieli	Instytut Pedagogiki, Instytut Nauk Ped. U.W. Katedra pedagogiki w Krakowie	1965	

IV. Plan badań poza granicami kraju

Współpraca w zakresie nauk pedagogicznych z zagranicą odbywa się głównie poprzez indywidualne kontakty polskich i zagranicznych naukowców. Przyjazdy naukowców zagranicznych są utrudnione na skutek zarządzenia PAN, by pokrywali koszty podróży gościnie. Również wyjazdy na granicę naszych pedagogów są w PAN przewidziane przede wszystkim dla członków i pracowników PAN, co wobec braku większej placówki pedagogicznej w PAN praktycznie przekreśla możliwości kontaktów pedagogów polskich z zagranicą. Pewną możliwość zapewniają w tym zakresie Ministerstwo Szkół Wyższych i Ministerstwo Oświaty, jak również stypendia UNESCO i fundacji Forda. Tą drogą ostatnio kilku młodych pracowników miało możliwość odbyć grantowe studia zagraniczne i tę formę kształcenia kadry naukowej należałoby jak najbardziej rozwinąć.

Ze względu na rozwijające się wspólne badania w skali międzynarodowej, podejmowane zwłaszcza przez UNESCO, należałoby postulować:

1. wzięcie udziału w międzynarodowych badaniach nad treścią nauczania i ulepszeniem programów szkolnych,
2. podjęcie wspólnych badań w zakresie ulepszenia metod nauczania, zwłaszcza przez stosowanie środków audiowizualnych,
3. wspólne prace w zakresie pedagogiki porównawczej,
4. zwiększenie liczby stypendiów krajowych na wyjazdy zagranicę,
5. podjęcie starań o zorganizowanie w Polsce Instytutu Pedagogiki UNESCO
6. zwiększenie kredytów na zakup wydawnictw i książek zagranicznych.

Plan badań naukowych z pedagogiki-psychologii

w latach 1961-1965

V. Plan rozwoju wydawnictw naukowych

Czasopisma				Wydawnictwa					
				seryjne i ciągłe		zwarte		specjalne ^{1/}	
ilość tytułów		liczba ark. wyd.		liczba arkuszy wyd.		liczba arkuszy wyd.		liczba arkuszy wyd.	
1959	1965	1959	1965	1959	1965	1959	1965	1959	1960
				Studia Pedagogiczne		Biblioteka Pedagogiczna		Encyklopedia Pedagogiczna /Masa	około 600 ark.
				Biblioteka Klasyków Pedagogiki		Biblioteka Nauzyściół		Księgarnia w 23 t./	
				Źródła do Dziejów Myśli Ped.				Nauki pedagogiczne /PWN/	około 120 ark.
				Studia Psychologiczne				Podręczniki i skafieniki pedagogiki i historii wychowania	
				Monografie Pedagogiczne				Słownik terminów psychologicznych	ok. 15 ark.

1/ encyklopedie, słowniki naukowe, wielotomowe wydawnictwa syntetyczne

- 37 -

MATERIAŁY DO PLANU BADAŃ NAUKOWYCH W ZAKRESIE
PSYCHOLOGII

Obecny stan organizacyjny i kierunek badań
psychologii w Polsce

A. Obecnie istnieją w Polsce następujące ośrodki pracy naukowo-badawczej, dydaktycznej i usługowej w zakresie psychologii:

1/ Katedry psychologii w uniwersytetach i WSP. Głównymi ośrodkami pracy naukowo-badawczej są katedry uniwersyteckie, które prowadzą systematyczne studia psychologiczne /Warszawa, Kraków, Poznań/. Katedry psychologii w innych ośrodkach uniwersyteckich zajmują się głównie pracą dydaktyczną, mając znacznie mniejsze możliwości prowadzenia badań ze względu na brak pomocniczych pracowników naukowych i prac dyplomowych. Prac usługowych ośrodki uniwersyteckie z nielicznymi wyjątkami nie prowadzą prawie.

2/ Pracownie psychologii w Instytutach naukowych, takie jak Pracownia Psychologii Eksperymentalnej w Instytucie Biologii Doświadczalnej im. Nenckiego, Pracownia Psychometryczna PAN oraz Dział Psychologii Wychowawczej Instytutu Pedagogiki Min. Oświaty. Jak dotąd jedynie ta ostatnia placówka ogłasza drukiem swoje prace.

3/ Pracownie psychologiczne lub pojedyncze stanowiska psychologów w resortowych instytutach naukowych, takich jak Instytut Ekonomiki i Organizacji Przemysłu, Instytut Medycyny Pracy Min. Komunikacji, Centralny Instytut Ochrony Pracy, Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej, Naukowy Instytut Kultury Fizycznej. Ośrodki te obciążone są głównie pracą usługową i żadnym naukowym prac w zakresie psychologii nie publikują.

4/ Poradnie Zawodowe Min. Oświaty, Poradnie Wychowawcze ZPP, pracownie selekcyjne przy niektórych zakładach pracy, jak np. w Nowej Hucie, w górnictwie lub w komunikacji, stanowiska psychologów w służbie zdrowia. Są to placówki o zadaniach typowo usługowych, nie zajmujące się pracą naukową.

B. Polskie Towarzystwo Psychologiczne z siedzibą w Poznaniu, posiada oddziały we wszystkich niemal miastach wojewódzkich. Członkami Towarzystwa mogą być wszyscy, którzy ukończyli studia psychologiczne. Towarzystwo organizuje dla swoich członków odczyty naukowe.

ne, doroczne Zjazdy Krajowe. Wydaje czasopismo. Badań naukowych nie prowadzi.

C. Ukazują się następujące wydawnictwa poświęcone psychologii:

1/ "Przegląd Psychologiczny", wydawnictwo nieperiodyczne Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, pod red. Prof. S. Błachowskiego.

2/ "Psychologia Wychowawcza", kwartalnik Związku Nauczycielstwa Polskiego, pod red. Prof. M. Żebrowskiej.

3/ "Studia Psychologiczne" wydawnictwo nieperiodyczne Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN pod red. Prof. Dr. Tadeusza Tomaszewskiego.

Problematyka badawcza zgłoszona przez poszczególne ośrodki

Tematy planowanych badań zgłoszone przez poszczególne ośrodki naukowe są bardzo rozproszone. Orientacyjnie dają się jednak ująć w pewne działy:

- Badania nad wrażeniami i spostrzeżeniami

/Prof. M. Kreutz, Warszawa/

- Badania nad psychomotoryką

/Prof. M. Kreutz, Warszawa

Dr H. Spionek, Warszawa

Prof. E. Geblewicz, Warszawa

Prof. S. Błachowski, Poznań/

- Badania nad pamięcią

/Prof. M. Kreutz, Warszawa

Prof. E. Geblewicz, Warszawa

Doc. W. Szewczuk, Kraków/

- Badania nad myśleniem

/Prof. M. Kreutz, Warszawa

Prof. T. Tomaszewski, Warszawa

Z-ca Prof. A. Szemifńska, W-wa

Prof. S. Szuman, Kraków

Doc. W. Szewczuk, Kraków

Prof. A. Lewicki, Poznań

Prof. J. Pieter, Katowice/

- Badania nad procesami uczuciowymi

/Prof. E. Geblewicz, Warszawa
Doc. E. Gerstman, Łódź/

- Badania nad osobowością

/Prof. M. Kreutz, Warszawa
Prof. M. Żebrowska, Warszawa
Z.Prof. M. Chajnowski, Warszawa,
Kraków
Dr J. Reykowski, Warszawa
Doc. J. Reutt, Lublin
Z.Prof. B. Hornowski, Poznań

* Badania nad rozwojem psychicznym

/Prof. M. Żebrowska, Warszawa
Z.Prof. A. Szemińska, W-wa
Prof. S. Szuman, Kraków
Prof. S. Kowalski, Poznań/

- Badania nad psychologicznymi podstawami nauczania i wychowania

/Prof. M. Żebrowska, Warszawa
Z.Prof. A. Szemińska, W-wa
Prof. S. Szuman, Kraków
Doc. W. Szweduk, Kraków
Prof. J. Piater, Katowice/

- Badania z zakresu psychologii pracy

/Prof. B. Biegalski-Szelenowski
Warszawa
Prof. T. Tomaszewski, Warszawa
Z.Prof. M. Chajnowski, Warszawa
Mgr K. Głiszczewska, Warszawa
Prof. S. Błechowski, Poznań
Dr Z. Zimny, Poznań
Doc. W. Szweduk, Kraków/

- Badania z zakresu psychologii klinicznej

/Prof. M. Żebrowska, Warszawa
Z.Prof. M. Chajnowski, Warszawa,
Kraków
Prof. A. Lewicki, Poznań
Z.Prof. S. Hornowski, Poznań
Prof. H. Słoniowska, Wrocław
Dr H. Szwedowska, Kraków/

- Badania z zakresu psychologii społecznej /dynamika grup/
/Z. Prof. M. Choynowski, Warszawa/
- Badania z zakresu psychometrii
/Z. Prof. M. Choynowski, Warszawa
Dr Z. Limny, Poznań/
- Historia psychologii
/Prof. S. Ślacheński, Poznań
Doc. W. Szewczuk, Kraków
Doc. J. Reutt, Lublin
Z. Prof. J. Butkiewicz, Warszawa/

Z przeglądu tego, który nie jest pełny, wynika, że prace badawczo-naukowe w zakresie psychologii w Polsce są bardzo zróżnicowane i rozprószone. Jakkolwiek niektóre działy skupiają ze sobą zainteresowanie większej liczby psychologów w różnych ośrodkach /jak np. psychologia myślenia, psychologia osobowości, psychologia pracy/, to jednak przy przeglądaniu planów szczególnych okazuje się, że w ich obrębie tematy podejmowane przez różne osoby nie wiążą się zupełnie z tematami podejmowanymi przez innych i przeważnie mają charakter przypadkowy. Na ogół brak jest większych koncepcji problemowych organizujących poszczególne tematy w jedną całość. O tym samym świadomy również fakt podejmowania przez jedne i te same osoby tematów bardzo różnorodnych.

Drugim wnioskiem, który wynika z tego przeglądu, jest słabość niektórych działów współczesnej psychologii, takich jak psychologia spostrzegania, motywacji, życia uczuciowego, działania, a także całych "gałęzi" współczesnej psychologii, takich jak psychologia społeczna, psychologia porównawcza, psychopatologia, psychologia sztuki, badania nad fizjologicznymi podstawami życia psychicznego, próby zastosowania w psychologii zdobyczy współczesnej cybernetyki i teorii informacji i innych działów spotykanych dziś w psychologii światowej i wymagających daleko posuniętej specjalizacji. Psychologowie w Polsce zajmują się wszystkim, natomiast unikają specjalizacji w jakiejś jednej określonej dziedzinie. Ta stara dotychczas nieprzezwyciężona u nas tradycja, która się oczywiście musi na poziomie prac.

Uderza wreszcie mała liczebność kadry naukowej. Badania organizowane są przeważnie przez profesorów starszego pokolenia, pracownicy naukowci w średnim wieku są bardzo mało liczni, a kadra młodych pracowników naukowych, którzy po wojnie zdobyli wykształcenie, jest również bardzo niewielka, skoncentrowana głównie w Warszawie.

Zakożenia planu perspektywnego w zakresie psychologii

Nie mamy dziś większych szans na to, aby przyspieszyć efektywnie rozwój badań psychologicznych od razu "całym frontem", równomiernie we wszystkich dziedzinach tej nauki; nie mamy na to wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników naukowych. Aby więc wykorzystać maksymalnie istniejącą kadrę specjalistów i stworzyć przesłanki do szybszego rozwoju młodzieży, należy zorganizować zespoły badawcze, koncentrujące się na wybranych zagadnieniach podstawowych i prowadzące nad nimi pracę systematyczną według jednolitej koncepcji naukowej. Tylko w ten sposób można w naszej obecnej sytuacji dojść wględnie szybko do wyników o poważniejszej wartości naukowej na dzisiejszym poziomie światowym. Zespoły takie byłyby równocześnie ośrodkami najbardziej efektywnego kształcenia młodych specjalistów, którzy ucząc się w uniwersytetach dobre przygotowanie ogólne, tu mieliby możliwość uczestniczenia czynnego w badaniach na odpowiednim poziomie i z dalszą perspektywą.

Zespoły takie powinny być otoczone opieką organizacyjną i finansową; najlepiej byłoby gdyby miały formę organizacyjną pracowni naukowych PAN. Działalność ich mogłaby być pomocą dla osób pracujących nad zblizną problematyką gdzie indziej, natomiast w naszym nie powinna utrudniać pracy ośrodków naukowych i osób, które chciałyby prowadzić indywidualne badania nad innymi zagadnieniami według dotychczasowego trybu.

W doborze problematyki takich zespołów należy liczyć się z jej ważnością teoretyczną i praktyczną, ale także z istniejącymi możliwościami kadrowymi, a zwłaszcza z możliwością kapłowania tym zespołom odpowiedniego kierownictwa naukowego. Zaplanowanie badań nawet najbardziej ważnych, ale nierealnych, doprowadziłoby do powstania jeszcze jednego planu efektywnego na oko, lecz papierowego. Mamy na sobie już szereg takich papierowych

planów, a których nie nie wyszło. Nie wyszło zaś dlatego, że nie stworzono żadnych możliwości ich realizacji; lekceważąc tę dziedzinę wiedzy w sposób oczywisty. Psychologia jest w tej chwili jedyną już chyba dziedziną wiedzy, która nie posiada w PAN swojej placówki. Odpowiednie projekty były systematycznie odrzucone. Opieka zaś Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego nad tą dziedziną, jakkolwiek niesatysfakcjonująca, dotyczy z natury rzeczy głównie prac dydaktycznych.

Problematyka podstawowa w zakresie psychologii

Wśród zagadnień posiadających podstawowe znaczenie w dzisiejszej psychologii a równocześnie realnych /ze względu na fakt, że już obecnie szereg psychologów w Polsce się nimi interesuje/ można wymienić na pierwszym miejscu następujące:

- A. Problematyka o bezpośrednim znaczeniu praktycznym
 - 1/ Psychologiczne podstawy wydajności pracy
 - 2/ Psychologiczne problemy nauczania i wychowania
/w szczególności psychologiczne podstawy doboru i
układu treści programowych oraz skuteczności me-
tod dydaktyczno-wychowawczych/
- B. Podstawowa problematyka teoretyczna
 - 3/ Problematyka myślenia
 - 4/ Problematyka motywacji
 - 5/ Problematyka osobowości
/w szczególności różnic indywidualnych, ich genety-
cznych i metod ich badania/
 - 6/ Problematyka właściwości psychicznych dzieci i młodzieży w różnym wieku.

Zagadnienie wydajności pracy podstawowe dla gospodarki narodowej, ma również aspekt psychologiczny, technikę bowiem tworzą i obsługują ludzie. Psychologowie w Polsce nie brali dotychczas poważniejszego udziału w rozwiązywaniu tych zagadnień. Szczególną trudność do pokonania w tym zakresie stanowi fakt, że problematyka psychologiczna musi tu być stawiana i rozwiązywana w bardzo ścisłym związku z konkretnymi warunkami i warunkami życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego kraju, tak że wszelkie rozwiązania czysto teoretyczne są mało przydatne. Z tego samego względu trudne jest również bezpośrednio wyko-

zawartych w literaturze innych krajów, a więc odpowiedniej literatury. Najlepiej nawet doświadczenia nasze muszą być ze sobą porównywane w naszych warunkach, a wiele problemów musi być rozwiązywanych na nowo.

Wzrost produkcji, a zwłaszcza postęp wydajności pracy, zależą w istotnym stopniu od poziomu kultury ogólnej i psychologicznej fachowego naszego społeczeństwa. Dlatego również podjęcie kształcenia praktycznego takich drugiego a wymienionych problemów wymaga nie ulgi w cierpliwości. Jest to problem przygotowania kadr dla naszej gospodarki. Ponieważ z naszym typem wstępują się gospodarkę socjalistyczną, dla której kadry musi przygotować jedynie szkoła oparta również na tych samych zasadach, praca i psychologia, która obecna dopiero szkole w realizacji jej zadań, musi się liczyć z tymi warunkami i warunkami wynikającymi do nich dostosowanymi. To również powoduje dodatkowe trudności w korzystaniu z obcych doświadczeń i konieczność rozbudowy badań własnych.

Psychologia "praktyczna" podejmująca problematykę produkcyjną czy szkoleniową nie może jednak wykonać swoich zadań bez szerokiego oparcia w badaniach teoretycznych. Praktycyzm jest tu bardzo niebezpieczny. Należy więc otoczyć opieką badania dotyczące najważniejszych zagadnień podstawowych, wymienionych w punkcie B.

Procesy myślenia i motywacji, ściśle ze sobą związane, stanowią podstawę regulacji ludzkiego zachowania się. Są to problemy centralne zarówno z teoretycznego jak i z praktycznego punktu widzenia, ponieważ wszelkie problemy praktyczne wiążą się zawsze z pytaniem, do czego ludzie dążą i jak realizują swoje cele i zadania. Technika nowoczesna stawia dziś przy realizacji zadań coraz większe wymagania ludzkiemu myśleniu.

Problematyka osobowości i stanowiącej jej podstawę zagadnienia różnic indywidualnych posiada podstawowe znaczenie dla całej współczesnej psychologii, arcyważnej z tradycją bezpodmiotowych "procesów" czy "zjawisk", a przechodzącej do badania "czynności" wykonywanych przez człowieka, jako podmiot świadomy swoich celów, posiadający liczne zalety i wady ograniczające jego możliwości, a równocześnie problematyka ta ma podstawowe znaczenie również dla takich zagadnień bezpośrednio praktycznych jak zagadnienie selekcji, indywidualizacji nauczania i innych.

Badania właściwości wieku umiarkowane jest zainteresowanie nauki i praktyki. Ważne dla całej psychologii ze względu na to, że w ramach współczesnych poglądów niemal każdy problem psychologiczny może być należycie rozpatrywany tylko w ramach ogólnych zasad. Wskazuje również na potrzebę ograniczenia zakresu problematyki tych badań, wskazując na praktykę pedagogiczną, która musi uwzględniać właściwości wieku dziecięcego, jeżeli ma być skuteczna. Zwiększenie tej prostej zasady odnosi się do praktyki i badań, które ujęte na naszej praktyce pedagogicznej ostatnich lat.

Istnieje możliwość skupienia badań tych zagadnień w ramach ośrodków i pracowni naukowych, ze względu na fakt, że jak wynika z przedstawionych planów szczegółowych, większość interesuje się tymi problemami. Można by potraktować tematy szczegółowe po ujęciu już obecnie przez poszczególne ośrodki w ramach wymienionej problematyki podstawowej, jako plan tymczasowy, a równocześnie podjąć kroki w kierunku nadania tym wysiłkom większej niż obecnie jednolitości. W ten sposób można uważać wymienione przez nas tematy podstawowe za plan długoterminowy, do roku 1973, zaś tematy już obecnie prowadzone czy planowane w jego zakresie przez poszczególne ośrodki za tymczasowy plan na najbliższą przyszłość.

Tak powstały plan badań na okres 1961-1963 przedstawiałby się w sposób następujący:

Plan badań naukowych z psychologii w latach 1961-63

Problem 1

Psychologiczne podstawy wydajności pracy

Zasady ogólnej nauki o pracy

Instytut Ekon. i Org.
Przemysłu, Tow.Nauk.
Org. i Kier. MOT, i in.

Psychologiczna analiza
różnych rodzajów pracy

Kat.Psych.Og.U.W.,
I.E.O.P.
Centr.Inst.Ochrony Pra-
cy

Badania nad wypadkowścią
w przemyśle i komunikacji

Kat.Psych.Og.U.J.
Instytut Het.Pracy
C.I.O.P.

Trudności i konflikty w
zakładach produkcyjnych

Kat.Psych.Og.U.W.
Kat.Psych.Og. U.J.
Inst.Filozofii i
Socjologii PAN

Psychologiczne podstawy
szkolenia zawodowego

Kat.Psych.Og.U.J.
Min.Oświaty

Opracowanie testów na
użytek przemysłu i komu-
nikacji

Pracownia Psychometr. PAN

Problem 2

Psychologiczne podstawy nauczania i wychowania

Psychologiczne podstawy
dydaktyki poszczególnych
przedmiotów szkolnych

Wyższa Szkoła Pedagog.
Instytut Pedagogiki
Kat. Psych. U.J.
Kat. Psych. Univ. Poznań

Psychol. podstawy kształce-
nia politechnicznego

Kat. Psych. Wych. U.J.
Instytut Pedagogiki

Badania nad rozwojem mowy
dziecka /słownika, składni/

Kat. Psych. Wych. U.J.
Kat. Psych. Poznań

Badania nad dojrzałością
szkolną

Instytut Pedagogiki
Kat. Psych. Univ. Poznań

Badania nad rozwojem
pojęć u dzieci

Kat. Psych. Wych. U.J.
Kat. Psych. Univ. Poznań
Komisja Pedagog. U.J.

Badania nad zainteresowania-
mi dzieci i młodzieży oraz
nad kształceniem

Instytut Pedagogiki
Kat. Psych. Univ. Poznań

Spokojne uwarunkowanie
rozwoju dziecka i procesów
dydaktyczno-wychowawczych

Kat. Psych. U.J.
Kat. Psych. Univ. Wrocław

Problemy reedukacji

Kat. Psych. Wych. U.W.

Problem 3

Problematyka myślenia

Zagadnienia rozumienia
/orientacja w sytuacji,
rozumienie tekstów, fil-
mu, wykładów itp./

Kat. Psych. Og. U.J.
Kat. Psych. Univ. Poznań
Kat. Psych. Eksp. U.W.

Mowa i myślenie

Kat. Psych. Wych. U.J.
Kat. Psych. Wych. Univ. Poznań

Czynniki emocjonalne w
myśleniu

Kat. Psych. Wych. Univ. Poznań

Rozwiązywanie problemów

Kat. Psych. Og. U.W.

Różne operacje myślowe
/analiza i synteza, abstrak-
cje, generalizacja, strate-
gie w myśleniu itp./

Kat. Psych. Wych. U.W.
Kat. Psych. Og. U.W.

Zaburzenia myślenia

Kat. Psych. Og. U.W.

Problem 4

Problematyka motywacji

Motywacja czynności
myślenia

Kat. Psych. Og. U.W.

Zainteresowanie

Kat. Psych. Wych. U.W.
Instytut Pedagogiki

Motywacja działania

Kat. Psych. Og. U.W.
Kat. Psych. U.A.C.S.

Problem 5

Problematyka osobowości

Rozwój osobowości

Kat. Psych. Rozw. U.W.
WSP, Kraków
Kat. Psych. Og. U.J.

Szczególne uzdolnienia

Pracownia Psychometr. PAN
Kat. Psych. Og. Univ. Poznań

Poglądy i postawy

Pracownia Psychometr. PAN
Kat. Psych. Rozw. U.W.
Kat. Psych. Univ. Poznań
Kat. Psych. Eksp. U.W.

Zaburzenia osobowości

Kat. Psych. Wych. U.W.
Kat. Psych. Wych. U.J.
Kat. Psych. Univ. Poznań
Kat. Psych. Univ. Wrocław

Metody badania osobowości

Kat. Psych. Eksp. U.W.
Kat. Psych. Univ. Wrocław
Pracownia Psychometr. PAN

Problem 6

Właściwości psychiczne dzieci i młodzieży w różnym wieku

Rozwój procesów poznawczych
we wczesnej ontogenezie

Kat. Psych. Rozw. U.W.

Rozwój mowy i myślenia w
okresie przedszkolnym

Kat. Psych. Wych. U.J.
Kat. Psych. Wych. Univ. Poznań

Rozwój umysłowy w okresie
szkolnym

Instytut Pedagogiki
Kat. Psych. Rozw. U.W.
Kat. Psych. Wych. U.J.
Kat. Psych. WSP Katowice
Kat. Psych. Univ. Poznań

Zabawy dziecka w okresie
przedszkolnym

Kat. Psych. Wych. U.J.

Rysunki dziecka

Kat. Psych. Univ. Poznań

Poglądy, postawy i zaintere-
sowania młodzieży dojrzewa-
jącej

Kat. Psych. Rozw. U.W.
Pracownia Psychometr.